

Piața muncii sectorului de stat în România interbelică

Valentina Vasile

1. Aprecieri generale privind mecanismele instituționale și funcționarea pieței muncii

În calitate de piață a celui mai important factor de producție, piața muncii detine un loc important în sistemul economiei concurențiale, cu funcții active în procesul de dezvoltare.

Referindu-se la existența și necesitatea pieței, inclusiv a pieței muncii, Virgil Madgearu considera piața "ca un centru firesc de cooperare economică" definind-o drept "totalitatea legăturilor stabilite în mod regulat, între cumpărători și vânzători, cu scopul compensării ofertei și cererii". Aceeași economist subliniază importanța cadrului sistematic al acestora și sesizează interdependențele multiple dintre diferențele piețe, ca și relația de la parte la întreg față de piața națională: "Deci, piețele separate sunt numai piețe speciale ale unei piețe unitare, în care se reglează mecanismul economic național prin preț"¹.

Apărută odată cu recunoașterea muncii ca subiect al unei înțelegeri, al unui contract în care se prevede o plată în schimbul unei prestații, piața muncii a cunoscut evoluții și transformări continue. De la o piață a proprietarilor individuali, unică și total liberă, specifică primei jumătăți a secolului al XIX-lea, s-a deplasat către o piață structurată, segmentată, pe care se confruntă "purtătorii" cererii și ofertei de față de muncă, respectiv "asociațiile proprietarilor" și statul ca arbitru.

Negocierea are loc în mod direct, între patron (inclusiv stat în această calitate) și sindicate sau asociații ale salariaților. Prin măsuri de politică salarială cu caracter de generalitate, statul schițează coordonatele globale și limitele extreme de mișcare în

timpul negocierilor; la nevoie, prin arbitraj, statul poate sănctiona excesele.

Cu alte cuvinte, piața muncii reprezintă cadrul în care - prin intermediul salariului - are loc reglarea cererii și a ofertei de față de muncă, ca rezultat al deciziilor partenerilor sociali.

Punctul de echilibru, respectiv nivelul prețului forței de muncă apare la intersecția funcției ofertei cu cea a cererii, ajustate de raportul forțelor de presiune exercitat de parteneri. Matematic, acest echilibru se situează întotdeauna deasupra minimului ofertei, respectiv minim de trai (sau de subzistență) și peste limita inferioară a funcției cererii, și anume productivitatea marginală a muncii.

Prețul muncii va reflecta avantajul relativ obținut de unul din parteneri, prin forță superioară de negociere; pe parcursul derulării contractului, respectivul avantaj va oscila funcție de jocul factorilor interni sau externi partenerilor, care nu pot fi contractualizați sau negociați.

Avantajul creat de piață poate dispare treptat, deoarece negocierea se face pe segmente și este un proces cvasipermanent, nivelul salariului negociat în trecut devenind un reper pentru viitor.

1.1. Privită comparativ și retrospectiv, în perioada interbelică, piața națională a muncii din România se poate încadra în faza de început a reglementării și organizării. Numărul relativ mic al salariaților, față de alte state europene, a constituit un prim factor care a generat o preocupare mai redusă pentru instituționalizarea și structurarea mecanismelor, transformări-

lor și adaptărilor necesare ansamblului pieței muncii naționale.

Acest fapt a făcut ca, pe întreaga perioadă dintre cele două războiuri să existe preocupări pe această linie, dar care au fost doar în mică măsură instituționalizate și, mai ales, la parametrii minim acceptabili. Mai mult, dacă a existat o aliniere principală ori chiar legislativă la reglementările internaționale de organizare și funcționare a pieței muncii, aplicarea practică a acestora a fost sporadică și/sau întârziată. La aceasta a contribuit, în bună măsură, și slaba legătură dintre piața muncii naționale cu cea internațională - ne referim inclusiv la impulsurile indirecte impuse de volumul și structura importurilor și exporturilor. În epocă, țările europene mai dezvoltate și cu șomaj structural însemnat (ex. 10% în Germania) promovau o politică protecționistă ce excludea concurența străină de pe piața națională. Protecția muncii naționale, promovată de acestea, împiedica libera circulație a factorului muncă și, indirect, influența ritmul dezvoltării pieței muncii din țările mai puțin industrializate. În fapt, relația pieței naționale românești cu cea internațională se reducea la migrația forței de muncă aparținând unor mici segmente ale populației active a României, situate la cele două extreme ale ierarhiei profesiilor și meserilor și viza, cu predilecție, piața Americilor.

Este dificil de apreciat, chiar și după atâtă vreme, care a fost nivelul de organizare și gradul de funcționare al pieței muncii în România acelor ani, după cum este la fel de greu de precizat dacă, în faza actuală a tranzitiei avem o piață a muncii și măsura în care aceasta acționează în economie. Cu atât mai greu este să cuantificăm efectele respectivei piețe a muncii asupra evoluției economiei interbelice.

În aceste condiții se impune o primă întrebare fundamentală: a existat sau nu o piață veritabilă a muncii în România interbelică?

Evident, răspunsul la această problemă este mai degrabă negativ. De aceea și analiza noastră este purtată mai ales din perspectiva unor coordonate globale și se bazează pe o informație statistică-istorică extrem de săracă. De altfel, nici în teoria economică a vremii, piața muncii - așa cum o receptăm astăzi, cu toată problematica extrem de complexă a ocupării/subocupării, șomajului și salarizării, a profesiilor, a bazinelor de ocupare și a aspectelor zonale etc. nu-și făcuse încă loc de studiu.

Cu toate acestea o serie de componente ale pieței muncii au existat și au acționat potrivit mecanismelor epocii respective. Din acest unghi de abordare putem vorbi de o piață a muncii aflată într-un proces accelerat de formare; mecanismele, instrumentele și instituțiile specifice se aflau în fază de construcție și de cristalizare, temporal defazate față de evoluțiile internaționale; se observa o certă rămânere în urmă, mai ales în instituționalizarea legislativă a reglementărilor necesare funcționării pieței muncii naționale. Trecerea în revistă a informațiilor statistice pe această problemă ne permite totuși să facem o serie de aprecieri care pot contura o imagine globală asupra dimensiunii și a unor caracteristici ale pieței muncii. Întrucât lipsesc multe piese din mozaicul informațional, pentru o analiză mai completă, în aprecierile ce le vom face ne vom raporta la singurul recensământ al populației din această perioadă, respectiv la cel din anul 1930, precum și la opiniile unor analiști ai vremii.

1.2. Piața muncii în România interbelică era influențată de o serie de factori, interni și externi, cu efecte convergente sau divergente pentru un echilibru necesar.

Cei interni, mult mai numeroși și mai stabili, pornesc de la condițiile naturale, economice, demografice, sociale și de la tradiții, includ specificitățile modului național de producție dar și pe cele de consum și de viață etc.

Factorii externi se identifică mai ales cu diferențierile privind politicile de venituri,

financiare, de comerț internațional și cooperare, precum și cu cei rezultați din decajalele globale, economice și sociale dintre state, cu situațiile conjuncturale, cu variație crize etc. Acțiunea acestora este mai ales indirectă, atunci când economia națională este slab conectată la marile fluxuri comerciale internaționale.

Rezultatele agregate ale influenței unor asemenea factori s-au concretizat într-un ansamblu de particularități ale pieței muncii naționale între care reținem:

a) la 29 decembrie 1930 populația activă a României număra 10 457 601 persoane; rata de activitate era mai ridicată pentru bărbați, respectiv 64% față de 52% pentru femei; din totalul activilor doar 10,4% erau salariați la care, deci, se putea cunoaște direct un preț al muncii.

Potrivit altor aprecieri, proporțiile populației salariate cresc simțitor: așa, de exemplu, Roman Cresin, pe baza unor date statistice și a unor calcule proprii, ajunge la concluzia că, în perioada 1919-1939, din totalul muncii care-și găsea întrebunțarea în agricultură, 40% era muncă salariată². Pornind de la această afirmație și ținând seama de ponderea populației active în agricultura din acea perioadă, se poate ajunge la un raport de 1:2 - 1:3 între popu-

lația salariată în economie și cea activă. Dar apare destul de evident că numai 10% din munca salariată era reglementată, iar aproximativ 30% din aceasta se desfășura pe bază de învoială sau chiar obligație.

Putem concluziona prin urmare că, în realitate, piața muncii în România interbelică se dovedește a fi mai cuprinsătoare, iar relațiile din cadrul acesteia mai complexe și mai diversificate.

Ceea ce trebuie subliniat însă, în acest context este faptul că intensitatea și frecvența de manifestare și de acțiune a unor mecanisme de piață erau relativ mai reduse decât în alte țări europene.

Afirmarea noastră este susținută de dezbatările pe această problemă din Parlament, din cercurile de specialitate și de adoptarea unor acte normative ce vizau plata muncii, condițiile de muncă, protecția și asistența socială, știut fiind că, o lege (sau o dispoziție legală), de regulă, recunoaște și instituționalizează o stare de fapt deja existentă, deci urmează manifestării "de facto" a fenomenului;

b) structura populației active se caracterizează prin preponderența covârșitoare a celor antrenați în exploatarea solului, aceștia reprezentând 78,7% din total (tabul nr. 1).

Tabelul nr. 1
Populația activă și numărul de salariați ai României în anul 1930

	Populația activă	Număr de salariați	Ponderea salariaților în populația activă (%)
TOTAL ROMANIA	10 457 601	1 091 015	10,4
din care pe clase de profesioni %:			
- exploatarea solului	78,7	13,2	1,8
- exploatarea subsolului	0,5	4,4	90,2
- industria de prelucrare	6,7	32,4	50,3
- comerț și credit	3,4	8,0	24,6
- transporturi	1,7	12,2	76,5
- instituții publice	4,6	24,1	54,2
- altele	4,4	5,7	13,7

Sursa: Prelucrat pe baza datelor din Recensământul populației României din 29 decembrie 1930, vol. IX, București, 1940.

Modul de desfășurare a muncii majorității populației active se baza deci, în principal, pe gospodăriile familiale și pe sisteme de întrajutorare, prin prestare reciprocă de muncă, de regulă fără a recurge la plata imediată, bănească sau în natură. Prin urmare, este greu de a cunoaște exact valoarea celei mai mari părți a muncii naționale și, implicit, aceasta nici nu era inclusă riguros în prețul produselor rezultante. Datorită sezonalității și factorilor naturali de mediu din agricultură, munca salariată oscila puternic, iar sistemul specific de evaluare a acesteia făcea ca influența sa în costul total să fie destul de redusă;

c) "modelul natural" de piață a muncii ieșea din incidența constituirii unor surse de venit la bugetul statului sau la diferite alte fonduri generate de munca salariată. Nu se putea pune problema impozitelor directe pe veniturile din muncă la cea mai mare parte a populației active, iar impozitele agricole nu urmăreau direct astfel de relație. Asemenea "mecanisme naturale" ale "pieței muncii" aveau, deci, un impact economic dificil de evaluat;

d) slaba înzestrare tehnică din economia românească a imprimat populației active o structură profesională destul de îngrijorătoare. Micii agricultori din gospodăriile familiale erau preponderenți, toți se pricepeau la toate, pentru că nivelul tehnic nu solicita o specializare și o profesionalizare a muncii; în întreprinderile din sectorul de prelucrare și comercializare activitatea se realiza în unități de mică dimensiune, ce includeau meseriașul patron și un număr mediu al personalului pe firma de 3,8 personae;

e) structura populației active se caracteriza printr-un grad mare de omogenitate în interiorul categoriilor mari și o profundă diferențiere între acestea. Astfel, populația de la sate, cu un nivel modest de pregătire și o diversitate redusă a meserilor și profesiilor, era mult diferită de cei din producția industrială de tip capitalist;

aceștia erau mai specializați, aveau un nivel de cultură mai ridicat, erau relativ mai mobili din punct de vedere al posibilităților de ocupare a unor locuri de muncă diferite;

f) din populația activă cu timp integral cca 6% aveau și o profesiune secundară, pe care o exercitau în mod curent, alături de cea principală;

g) munca nefiind un element de bază, riguros determinat în componența costurilor și a prețurilor outputului din principala activitate din economic - cum ar fi firesc, dealtel, într-o economie de piață -, toate celelalte sectoare de activitate și piețe își formau automat un anume preț; valoarea capitalului material și financiar era, deci, parțială, chiar subevaluată, fapt ce se reflecta negativ asupra funcționării corecte a economiei, favorizând și pe această cale pierderea de avuție națională, prin export;

h) circa 90% din populația activă primeau bani pentru muncă în mod indirect, prin valorificarea rezultatelor muncii lor; această plată era, de regulă, inferioară valoții efortului total depus. În plus, cea mai mare parte a producției agricole era destinată, însă, nu pentru piață, ci pentru consum propriu, de subvență, Predominând mica proprietate care asigura traiul de pe o zi pe alta, fără posibilitatea unor acumulări de capital prin vânzarea produselor, inclinația spre a deveni salariat și a-și vinde munca pe bani era extrem de avantajoasă pentru foarte mulți activi. Această înclinație conducea spre practicarea unor salarii joase, datorită ofertei mari de muncă în raport cu cererea. Ponderea redusă a muncii salariațe, dublată de nivelul redus al salariilor afecta și sursele de venituri ale bugetului statului.

i) sezonalitatea muncii în exploatarea solului perpetua o supraocupare ce favorizează o subutilizare a forței de muncă în agricultură de subsistență;

j) gradul de sindicalizare era redus; doar 4,3% din salariați lucrau pe bază de

contracte colective de muncă, salariul și condițiile de muncă pentru mareea majoritate fiind stabilite prin înțelegere individuală cu patronul;

k) șomajul, aparent, era nesemnificativ; rata medie a șomajului, calculată la populația activă, înregistra, în 1930, doar 0,2%; deci, rolul său pe piața muncii era relativ redus, acesta affectând într-o măsură extremă diferența subpiețele profesiilor din exploatarea subsolului, industria de prelucrare și transporturi etc. Salariații statului se bucurau, prin statut, de o mai mare stabilitate a locului de muncă, fiind mai puțin afectați, pe când, în unele activități numărul șomerilor depăsea, uneori, efectivul celor ocupați;

l) există o netă diferențiere pe sexe a meserilor și profesiilor practicate. Cca. 80% din cei ce lucrau în întreprinderi, în special în activități cu caracter industrial erau bărbați; profesional, aceștia făceau parte din categoria persoanelor calificate și ocupau cvasitotalitatea funcțiilor de conducere. Femeile își găseau de lucru, cu predilecție, în activități din agricultură și servicii, caracterizate printr-o muncă de execuție, necalificată sau mai puțin calificată, în general, slab remunerată;

m) în perioadele de prosperitate economică oferta de forță de muncă pe piața sectorului de stat era inferioară cererii.

2. Subpiața muncii sectorului public din economia românească interbelică

Ca domensiune și importanță pentru mecanismul general al funcționării economiei, piața muncii sectorului de stat deținea un loc ce reprezinta o referință în abordarea problemelor de pe celelalte segmente ale pieței naționale.

Funcționarea acestei piețe era, la rândul ei, influențată de prețul relativ redus al muncii din sectorul privat, generând o concurență a celor ce urmăreau un serviciu la stat, în condiții de calitate și com-

Arași de salariile relativ mai ridicate practice din sectorul privat, funcționarii publici renunțau la locul de muncă de la stat. În perioade de depresiune și criză, când s-a redus ocuparea în sectorul privat raportul se inversa, oferta depășind cererea. Prin aceste comportamente se poate observa ciclicitatea a fluxurilor de mobilitate și migrare între diferitele segmente ale pieței naționale a muncii.

Chiar și numai aceste succinte precizări ne permit să apreciem că în România interbelică era mai mult vorba de o piață naturală a muncii în care salariații, oricât de organizați ar fi fost nu puteau să-i confere acesteia comportamente proprii unei piețe concurențiale de tip capitalist. Funcția salariului de instrument de reglare a cererii și ofertei de piață, se realiza practic greoi, mai mult secvențial și întâmplător. Dacă ne raportăm, însă, la segmentele de piață create de salariații din anumite ramuri - exploatarea subsolului unde aceștia reprezentau 90,2% din populația activă aferentă, sau din transporturi, 76,5%, ori din industria de prelucrare, 50,3% -, relațiile concurențiale de piață erau mai pregnante, fapt evidențiat și de conflictele de muncă ce au avut loc; durata greivelor a fost însă relativ redusă, iar revendicările, în general, modeste, fapt pentru care puteau fi ușor acceptate de patroni.

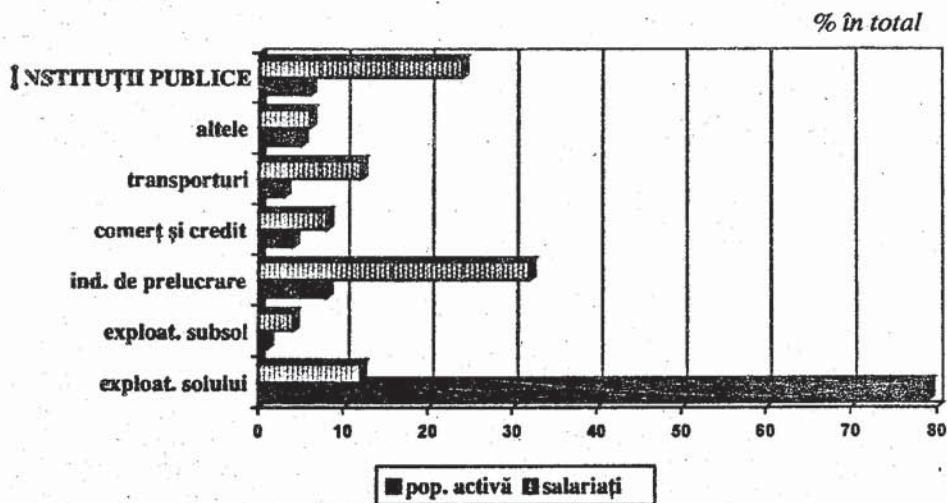
petență relativ înalte.

Piața muncii sectorului public prezenta o serie de caracteristici specifice între care:

- ponderea însemnată a populației salariați în totalul populației ocupate în acest segment de piață; ca număr, salariații instituțiilor publice dețineau locul 3 în ierarhia ponderilor în populația activă (cu 4,6%) și locul 2 în ceea ce privește numărul total de salariați (24,1%).

Graficul nr. 1

Populația activă și salariații din instituțiile publice în anul 1930

Sursa: Date de recensământ (1930)

Salariații statului erau de 5 ori mai numeroși în populația activă din sectorul public comparativ cu media națională:

- domeniul public al economiei era sectorul de piață cel mai bine definit. Statutul funcționarului public și legislația privind salarizarea, conturau cadrul de angajare, promovare, plată a muncii și stimulare, posibilitățile de asociere etc.;

- acest sector înregistra un grad mai mare de omogenitate, din mai multe puncte de vedere; dispersie teritorială, stare socială, nivel de cultură și de civilizație;

- nivelul de pregătire al funcționarilor publici și al familiilor acestora era de 1,5 ori mai ridicat decât media pe țară; grupa celor cu pregătire secundară, profesională și universitară sau assimilate acestora, deținea o pondere de circa 7 ori mai mare decât la nivel național;

- salariul, în acțiunea sa pe piață, prezenta un grad mai mare de rigiditate. Negocierea salarială se manifesta într-o formă specifică; la fel și evoluția raportului nivel de salarii-ocupare. Pe acest segment de piață, flexibilitatea redusă a salariilor era determinată de dimensiunea

sa în raport cu totalul ocupării dar și de concurența mare pentru accesul pe piață;

- interdependența dintre funcționarea specifică a pielei muncii și parametrii de reglare și stabilitate macroeconomică era mult mai puternică și se făcea prin exercitarea autorității statului, prin acte administrative (buget);

- pe piața sectorului de stat, concurența internă era mai ales indirectă, ca ecou al funcționării celorlalte segmente de piață. În schimb, poziția de monopol a statului și intervenția sa autoritară se uneau într-o simbioză ce avea ca rezultat stabilirea mai ales administrativă a formării și a evoluției pretului muncii. În această situație, relația de susținere și apropiere între pretul muncii și valoarea sa era mai slabă și reprezentă un efect, și nu o cauză a mișcării salarialui.

Prin caracterul mai rigid impus de oferta finală, pretul muncii în sectorul public devinea un punct de referință esențial și convenabil pentru alte ramuri ale economiei și pentru munca din sectorul privat.

Dacă ar fi să ne imaginăm o ierarhie a diferitelor segmente ale pielei muncii din punct de vedere al puterii de influențare,

pe primul loc se poate situa fără a greși sectorul public. Fără a absolutiza rolul acestuia și ținând seama și de părerile analiștilor vremii, trebuie să subliniem faptul că nivelul salariului funcționarului public a reprezentat un parametru de comparabilitate în stabilirea quantumului prețului muncii pe celelalte segmente de piață.

3. Reglementarea pieței muncii

Cadrul general de funcționare a pieței muncii naționale s-a format și dezvoltat treptat, prin acceptarea tacită sau prin instituționalizarea componentelor sale.

Cele mai importante aspecte ale acestui proces au avut în vedere:

a) sistemul de asociere.

A fost reglementat global prin Legea sindicatelor din 1921; odată cu înființarea breslelor de lucrători, funcționari particulari și meseriași, în 1938, se instituia așa-zisul sistem al sindicatului unic pe meserii. La această lege generală s-au adăugat o serie de alte acte normative care au creionat cadrul general de muncă - ziua de muncă de 8 ore, ocrotirea minorilor și femeilor, avantaje pentru munca în condiții deosebite, legea contractelor de muncă, dreptul de repaos duminal și de sărbători legale, durata condeziului de odihnă⁴.

Pentru funcționarii statului sau cei ce lucrau în întreprinderile de interes public, erau permise doar associațiile profesionale⁵; pentru aceștia orice formă de protest ce implica închiderea lucrului era interzisă⁶;

b) reglementarea contractuală a relațiilor dintre patron și salariat. Această problemă esențială pentru funcționarea pieței muncii a suscitat dezbateri timp de două decenii, începând încă din anul 1909.

După înființarea Ministerului Muncii, în sesiunea ordinară a Parlamentului României din 1920-1921, Grigore Trancu-Îași depune proiectul de lege ce urma să reglementeze problema contractelor de muncă, inclusiv a celor colective.

De asemenea, proiectele Codului

în acest sens C. Georgescu precizează cu claritate rolul și importanța pieței muncii sectorului public și a funcționării acestaia atunci când afirmă că salariile trecute în buget, pe care statul le plătește funcționarilor publici orientează nivelul salariilor în întreprinderile particulare³.

Muncii, elaborate sub ministeriatul lui Grigore Marzescu în 1924 și al lui Nicolae Chirculescu în 1925, conțin prevederi referitoare la contractele de muncă. Reluat în dezbaterea Comisiei Muncii din Camera Deputaților în 1927, proiectul din 1920 se finalizează abia în aprilie 1929, într-o formă definitivă sub ministeriatul prof. Ion Răducanu. Legea contractelor de muncă stipula condițiile minime de salarizare și coordonatele maximale privind durata muncii.

Aplicarea practică a prevederilor respectivei legi conducea, în multe cazuri, la un tratament discriminatoriu și chiar inechitabil. Condițiile de muncă și salarizare, "acceptate" de salariați, se situaau sub aporul lor fizic și intelectual. Quantumul salariilor și plata efectivă a acestora probau o subevaluare a muncii prestate. Acordarea celorlalte drepturi- condiții de muncă, preaviz, condeziu anual etc. - erau rareori incluse explicit în convenția părților, rămânând la latitudinea patronului, ca un act de bunăvoieță al acestuia.

Putem aprecia că funcționarii publici se bucurau de unele avantaje, create prin adoptarea Statutului acestora.

Prin Statut erau explicitate, într-o manieră mai precisă, condițiile de muncă, poziția în cadrul ierarhiei posturilor, drepturile și obligațiile ce decurgeau din procesul muncii, perspectivele în profesie;

c) sistemul de asigurări sociale.

În anul 1933, prin "Legea pentru unificarea asigurărilor sociale" s-a stabilit o cotă unică de 6% asupra salariilor, suportată

jumătate de salariați și jumătate de patron. Aceasta era percepță pentru asigurarea tuturor riscurilor, inclusiv plata pensiilor.

Legea a permis lărgirea sferei de cuperțire prin asigurare și unificarea cotizației pe întreaga țară.

Anterior, se cotiza numai pentru asigurarea de boală, cu sume ce reprezentau 4% asupra salariilor în Ardeal, 6% în Bucovina și aproximativ 4% în Vechiul Regat.

Deși a constituit un pas înainte în instituirea unui sistem generalizat și cât mai cuprinzător al asigurărilor sociale, cantul scăzut al cotizației nu a permis o dezvoltare și o eficiență corespunzătoare a sistemului.

În alte țări europene, cotizațiile percepute erau de 10% în Franță, 18% în Italia, 19% în Germania etc., și includeau asigurarea de boală, maternitate, deces, invaliditate, bătrânețe. Această cotă unică atingea în 1938 cca 20% în țările europene, în România ajungând doar la 8%⁷;

d) sistemul de asistență socială a fost aproape inexistent.

Deși statistică vremii înregistra în 1933 o rată a șomajului de 3% din populația țării (față de 10-12% în Germania, SUA etc.), pentru aceștia nu exista un sistem reglementat de asigurare și indemnizare.

La nivelul forurilor legislative s-au purtat discuții privind alocarea unei cote de 1% din salarii pentru șomaj - suportată în părți egale de către muncitori și patroni -,

dar acest fapt nu s-a finalizat.

Ministerul Muncii, a stabilit, pe cale administrativă, încă din 1932-1933, o taxă de 1% asupra salariilor (suportată 50% de salariați și 50% de patroni), în scopul ajutorării șomerilor. Sumele au fost modeste iar rezultatele mediocre deoarece nu existau mijloace de coerciție capabile să-i facă pe patroni să plătească aceste taxe, și nici criterii clare pentru buna gospodărire a acestora.⁸

Se poate conchide, deci, că au existat unele preocupări menite să se creeze o piață a muncii reglementată, care să permită un joc al cererii și ofertei, capabil să instituie anumite conexiuni și rapoarte între diversele segmente ale acesteia.

Cum intențiile, și, mai ales, eforturile de reglementare și instituționalizare au fost sporadice și destul de reduse, iar problemele apărute au fost tratate izolat și fragmentar, rezultatele au fost modeste.

În perioada interbelică, segmentul de piață relativ cel mai bine reglementat, a fost cel al funcționarilor publici. Chiar dacă în multe cazuri salariile acordate erau net inferioare unor posturi similare din industria de transformare și, cu toate greutățile plății efective a acestora în perioada 1929-1933, în general, se poate vorbi de o preferință a forței de muncă de a se angaja "la stat" care oferea o siguranță mai mare a locului de muncă și perspectiva unei cariere în profesie.

NOTE ȘI REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. V.Madgearu, *Curs de economie politică*, București, 1944, pag. 157 și următoarele.
2. Lucrețiu Pătrășcanu, *Scrieri, articole, cuvântări*, 1944-1947, București, 1983, pag. 417.
Roman Cresin însuși consideră acest procent ca foarte ridicat pentru condițiile în care se dezvoltă agricultura din aceea perioadă.
Părerea noastră este că această cifră poate fi veridică datorită cel puțin cătorva factori și anume: structura și dimensiunea proprietății private în agricultură; gradul de înzestrare tehnică a micii proprietăți; preponderența și posibilitățile reale de exploatare în condiții de eficiență a proprietății agricole; sistemul specific al relațiilor de muncă etc.
3. C.Georgescu, *Bugetele moderne*, București, 1936.
4. În România s-a recunoscut pentru prima dată și s-a adoptat ziua de muncă de 8 ore prin Decretul nr. XII/1919 al Consiliului Dirigent al Ardealului (pe plan internațional s-a formulat acest drept la 16 august 1866 la Congresul general muncitoresc de la Baltimore - SUA). În 1928, prin "Legea pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durata muncii", elaborată sub ministeriatul dr. N.Lupu, s-a stabilit durata muncii la 8 ore/zi și 48 ore săptămână, care venea să completeze Legea pentru reglementarea repaosului duminal și al sărbătorilor legale din 1925. (Pe plan internațional, durata săptămânii de muncă fusese reglementată încă din 1919, la Conferința internațională a muncii de la Washington). Regimul muncii în condiții excepționale a fost legiferat abia în 1940 prin Decretul-Lege nr. 2490/23 iulie.
5. Încetarea lucrului era interzisă în toate întreprinderile și instituțiile statului, județului sau comunei, precum și în cele de interes general, a căror oprire putea pune în pericol existența și sănătatea populației, sau viața economică și socială a țării. În a doua categorie erau incluse întreprinderile de transport pe uscat, apă, aeriene, sondele și distilériile de petrol, minele de cărbune, întreprinderile de captare a gazelor naturale, uzinele de gaz și electricitate, întreprinderile de apă și forță motrice, mori, abatoare, stabilimente spitalicești, întreprinderile pentru ridicarea gunoaielor și curățitul străzilor, serviciile de igienă publică.
6. Art.24 al Legii pentru statutul funcționarilor publici din 23.XI. 1923 prevedea că "Funcționarii publici de orice categorie se pot asocia între ei pentru scopuri culturale, economice și profesionale". În 1940 se elibera însă dreptul de asociere pentru apărarea intereselor profesionale.
7. P.Alexandru Roman, *O instituție denigrată - asigurările sociale*.
8. Ajutorul de șomaj se acorda mai mult pe baze filantropice, de către comune, numai iarna și la anumite categorii de șomeri. Potrivit unor statistici ale vremii, în perioada 1 aprilie 1930 - 30 septembrie 1935, s-au încasat pentru șomaj și au fost puși la dispoziția comitetului de șomaj cca 18,5 milioane lei din care, doar 19,5% s-au utilizat, acordându-se ajutoare materiale - cartofi, fasole, mălai etc.